

Választójogi reform

2011. november 29.

Összefoglaló

A választási rendszer kormánypárt által tervezett átalakítása továbbra is lehetővé teszi a mindenkor hivatalban lévő kormányok erős, stabil kormányokkal történő leváltását, hiszen bármely, megfelelő társadalmi támogatottsággal rendelkező párt számra adott a lehetőség a stabil kormánytöbbség megszerzésére. Bár a javaslat még messze nem tekinthető véglegesnek, tartalmában jelenleg is teljesíti a demokratikus követelményeket.

A választási rendszer rendkívül fontos tényezője a demokratikus jogállam működésének, ezért fontos, hogy az átalakításra vonatkozó szakmai álláspontokat körültekintően alakítsuk ki. A korábbi választási eredmények tervezett rendszerre történő egyoldalú rávetítése nem célravezető, a visszamenőleges választási modellszámítás során ugyanis az új rendszer pártrendszerre gyakorolt lehetséges hatásait is figyelembe kell venni. Nem ismerjük továbbá a 2014-es választási erőviszonyokat, ezért nem lehet egyértelműen kijelenteni, hogy konkrétan melyik pártnak kedvezne a tervezet.

Véleményünk szerint a választójogi reform iránya ésszerű, hiszen a kivételes válsághelyzet kezeléséhez nélkülözhetetlen, stabil kormánytöbbséget eredményez. Bár a törvénytervezetet még számos ponton szükséges pontosítani, ez sok esetben a később napirendre kerülő eljárási törvényben is megoldható. Nem tartjuk azonban általános érvénnyel neheztelésnek az ajánlószelvények számának emelését, és a javaslatról egyáltalán nem gondoljuk azt, hogy feltétlenül kispárt-ellenes lenne.

A választókerületi határok kijelölése továbbá minden pártnak kockázatos lehet, hiszen a korábbi szavazótáborok nem biztos, hogy egy későbbi választáson is egyben maradnak vagy a soron következő voksoláson a korábbi választással megegyező pártra szavaznak. A kormánypárt követné el ugyanakkor a legnagyobb hibát, ha elhítené magával, hogy a tervezett választási rendszer a kormányzás eredményétől függetlenül „bebetonozza a hatalomba”.

Tartalom

Összefoglaló _____	2
Tartalom _____	3
Jelöltállítás _____	4
Kompenzáció _____	4
Külhoni választók _____	5
Előzetes regisztráció _____	5
Az egyéni választókerületek kialakítása _____	6
A modellezés útvesztői _____	6
Kinek kedvez a választókerületi beosztás? _____	8

Jelöltállítás

Az ajánlószelvényes jelöltállítási rendszer a lehető leghatékonyabb előzetes szűrőmechanizmus. Kétségkívül vannak olyan hibái, amelyek korrekcióra szorulnak, de összességében megfelelően látja el funkcióját. Ez a módszer alkalmas ugyanis arra, hogy a komolytalan politikai szereplőket demokratikus keretek között, a választók előzetes döntése alapján távol tartsa a választásban való részvételtől. A jelöltállításhoz szükséges ajánlószelvények számának emelése nem jelent szigorítást, mivel a jelenlegi választókerületekben a választásra jogosultak száma jelentős mértékben eltér. Erre szolgál például Veszprém megye, ahol a 2010-es választáson a 6-os választókerületben (a jelenlegi rendszer legkisebb választókerületében) az ajánlószelvények gyűjtésében szervezeti hiányosságok miatt akadályozott LMP nem állított jelöltet. A szomszédos, nagyobb 7-es számúban viszont igen. Az új választási térkép a kiegyenlítés irányába mutató, új helyzetet eredményez, adott esetben két, egymás mellett lévő kisebb (a nagy pártok által könnyebben bevehető) és nagyobb választókerület összevonását. Egy kiterjedtebb választókerületben az idő rövidege miatt sem lesz feltétlenül nehezebb ajánlószelvényt gyűjteni a jelenlegi törvény által rögzített feltételeknél, hiszen sokkal színesebb, több választót lefedő választókerületeket alakít ki a kormánypárti javaslat.

Kompenzáció

Bár a győztes egyéni választókerületi jelöltekre leadott szavazatok kompenzációja korlátozza a kormánypárti javaslatban elvi szinten szereplő, ésszerű arányosságot, ugyanakkor kiegyensúlyozott erőviszonyok között annak hatásai teljesen kiszámíthatatlanok. A javaslat az ajánlási feltételek szinten tartása mellett azért sem tekinthető egyértelműen kispárt-ellenesnek, hiszen a győztes-kompenzáció miatt a tudatosabb magyar választók számára a győztes „biztos” mandátumszerzésének tudatában vonzóbb, vállalhatóbb lehet a választók megítélése szerinti hiteles jelöltek állító kisebb pártok támogatása. Ez a típusú kompenzáció továbbá – bár európai összehasonlításban egyedinek számít – megfelel az alkotmányossági kritériumoknak, hiszen a tervezet világosan elválasztja az egyéni és listás mandátumszerzés szempontjából figyelembe vehető szavazatok körét.

Külhoni választók

A külhoni választók számát jelenleg kizárólag spekulatív módon lehet meghatározni. Még inkább spekulatív az a feltételezés, hogy a külhoni választók kizárólag FIDESZ-KDNP szavazók lennének. Ezt semmilyen kutatás vagy felmérés nem támasztja alá, egyelőre pedig a számukat sem ismerjük. Még ha ismernénk is a külhoni választók számát, semmit nem tudunk arról, hogy milyen részvételi arányt produkálnának a hazai parlamenti választáson, mint ahogy arról sem rendelkezünk információval, hogy mely pártokat támogatnák voksaikkal. Mivel az RMDSZ és a HÍD-MOST jelentős befolyással bír az erdélyi, illetőleg a felvidéki magyarság elsődleges politikai preferenciáira, illetőleg közvetlen és intenzív kapcsolatot tart fenn a külhoni magyarsággal, azonban e két párt nem szövetségese a FIDESZ-nek, meglehetősen nehéz azt feltételezni, hogy a kormánypárt támogatására buzdítanák híveiket.

Nem tartjuk továbbá Alaptörvény-ellenes megoldásnak a külhoni választók országos listára korlátozódó szavazati jogát, hiszen az Alaptörvény értelmében sarkalatos törvény a választójogot magyarországi lakóhelyhez kötheti. A nemzetközi gyakorlat is sokszínű ebben a kérdésben. Több európai demokráciában is korlátozottan érvényesül ugyanis az ország területén lakóhellyel nem rendelkező választópolgárok szavazati joga. Franciaországban kizárólag a szenátusi- és az elnökválasztáson adhatják le voksaikat, más államokban pedig fix mandátumszámhoz kötött, számarányukhoz képest sok esetben alulreprezentált képvisellel rendelkeznek a parlamentben.

Előzetes regisztráció

A tervezet nem rendelkezik arról, hogy a választójog gyakorlásának előfeltétele lenne a választói névjegyzékbe történő előzetes regisztráció, mindössze annyit rögzít, hogy a választónak szerepelnie kell a választói névjegyzékben. Nem tisztázott tehát, hogy lakosság-nyilvántartáson alapuló, a névjegyzékbe történő automatikus rögzítés alapján vagy egyéni kérelemre, önkéntesség szerint kell majd a névjegyzékben szerepelni. Ezt a kérdést nem a választójogi, hanem a választási eljárásról szóló törvénynek kell rendeznie.

Az egyéni választókerületek kialakítása

A jelenlegi választókerületi beosztás jelentős mértékben aránytalan. A 2010-es választás első fordulójában a névjegyzék zárásakor Pest megye 12-es választókerületében közel 74 ezer, míg Veszprém megye 6-os választókerületében mindössze 26 600 választásra jogosult volt. A kormánypárti javaslat választókerületi beosztása egyértelműen arányosít és ésszerű térségi szempontokat érvényesít. Kétségtelen, hogy törekedni kell arra, hogy a nagyobb városok lehetőség szerint önálló parlamenti képviselettel rendelkezzenek, de nem lehet figyelmen kívül hagyni azt a gazdaság- és társadalomföldrajzi körülményt, hogy a nagyobb városok (megyei városok) vonzáskörzete önállóan, illetőleg az adott megye távolabbi, kisebb településeivel vagy szórványaiival önállóan nem alkot életszerűen képviselhető egységet. A másik szempont, amely korlátozza a nagyvárosok „egysíkú” településszociológiai képviseletét, az éppen a választókerületek közötti arányosság biztosítása. Sok esetben ugyanis egy-egy nagyváros egy, vagy a lakosság szám függvényében ennél több, kizárólag a nagyváros területére korlátozódó választókerülete nem teljesítené az ésszerűség és a számtani arányosság egyidejű követelményét.

A modellezés útvesztői

A 2010-es választási eredmények kormánypárti javaslatra kalibrálása azért nem okoz különösebb problémát, mivel a jelentős társadalmi támogatottság bármilyen ésszerű modellben biztosítaná a kormánypárt számára a stabil kormánytöbbséget. Véleményünk szerint azonban a korábbi választási eredmények új választókerületi beosztásra történő egyoldalú rávetítése könnyen zsákutcába vezet.

Az egyéni választókerületi eredményeket kizárólag a korábbi egyéni választókerületi eredmények alapján lehet a kormánypárti javaslatra vetíteni. Amennyiben pl. a 2010-es területi listás eredményeket számoljuk át a tervezetre, az egyéni választókerületi eredmények figyelmen kívül hagyása és a területi listás eredmények torzító hatása miatt a Főváros XIII. kerületére kiterjedő (a kormánypárti javaslat szerinti 7-es számú) választókerület nem MSZP-s egyéni mandátumként jelenne meg a modellszámításban. Viszont, ha a 2010-es szavazóköri eredményeket átszámoljuk a kormánypárti törvényjavaslatban leírt választókerületi kiosztásra, az integrált angyalföldi kerület még a terület jórészt szocialista jelölt által dominált északi szavazókörei nélkül is kis szavazatkülönbséggel ugyan, de MSZP-győzelmet jelentene. A területi listás eredmények kizárólagos figyelembevétele azért sem jó

megoldás az egyéni mandátumok meghatározásához, mivel ez a megközelítés teljesen figyelmen kívül hagyja a választók által alkalmazott szavazatmegosztást, valamint az egyéni jelöltek személyes imázsából eredő hatásokat, aminek sok esetben döntő jelentősége lehet a mandátumszerzésnél.

A 2002-es és 2006-os (meglehetősen kiegyenlített, tehát egyik nagy párt által sem túlnyert) választásokra vetített modellszámítások csak akkor hoznak megbízható, precíz eredményeket, ha a kormánypárti javaslat pártrendszerre gyakorolt hatásait előzetes koalíciókötés formájában vetítjük hozzá a korábbi eredményekhez. Az egyfordulós választás és a tervezett rendszer többségi karaktere ugyanis a választók számára átlátható előzetes megállapodásra készíti a pártokat, tehát egy ilyen rendszerben minden egyes választókerületben döntő jelentősége van annak, hogy hány jelölt áll rajthoz, és mennyiben játszanak „azonos táborra”. Ha 2006-ban az MSZP több mint 2 300 ezer és a későbbi koalíciós partner SZDSZ 340 ezer egyéni szavazata összegződött volna a FIDESZ-KDNP 2 272 ezer szavazatával szemben, ez a szavazatkonzentráció jó eséllyel az új rendszerben sem eredményezett volna több jobboldali ellenzéki győzelmet a baloldali kormánykoalíciós jelöltek által megszerzettekhez képest, főleg mivel a FIDESZ-KDNP és az MDF közötti elsőfordulós koalíciónak eleve nem volt reális esélye.

A 2002-es választási eredmény még ennél is szorosabb MSZP és FIDESZ-MDF szavazatállást produkált, tehát a gyakorlatban a tervezetnek megfelelő rendszerben biztosan érvényesült volna az akkori jobboldali kormánykoalíció leváltása érdekében az MSZP-SZDSZ előzetes, minden egyéni választókerületre kiterjedő együttműködése. 1998-ban az MSZP Dél-Alföldre és Észak- valamint Kelet-Magyarországra, illetőleg Budapestre kiterjedő jelentős előnyét szintén csak egy előzetes, akkor éppen FIDESZ-FKGP együttműködés veszélyeztethette volna ésszerűen az új választókerületi struktúrában. Tehát az 1998-as, megközelítőleg 200 ezernyi, baloldal javára fennálló MSZP-FIDESZ szavazatkülönbség is eldöntötte volna a választási eredményt, akkor éppen az MSZP javára, hiszen a FIDESZ és a relatív jelentős szavazatösszességgel rendelkező FKGP között a választás előtt nem létezett direkt együttműködés. 1994-ben pedig az akkor első helyezett MSZP és a második SZDSZ közötti közel 700 ezres szavazatkülönbség, a területi szinten is fennálló nagy különbségek miatt egyértelműen stabil szocialista kormánytöbbséget eredményezett volna, függetlenül a választókerületi határoktól.

Kinek kedvez a választókerületi beosztás?

Magyarországon az egyéni választókerületek „politikai színezete” általánosságban nem stabil. Ennek oka, hogy az elmúlt húsz évben a pártrendszeren belül számos átalakulás zajlott le, és az egyéni választókerületi szavazás végkimenetelét a pártok mozgósítási képessége jelentős mértékben határozta meg. Függetlenül attól, hogy milyen elv szerint jelöli ki egy politikai döntéshozó a választókerületi határokat, a jövőre nézve a döntésnek előre nem ismert mértékű kockázata van. A szavazótáborok ugyanis nem biztos, hogy egy későbbi választáson is egyben maradnak vagy a soron következő voksoláson a korábbi választással megegyező pártra szavaznak. Ha pl. 2010 előtt a baloldali pártoknak kizárólag „előző” választási eredmények alapján lehetőségük lett volna „inkább baloldali” választókerületeket kialakítani, 2010-ben nem várt meglepetés érte volna őket, hiszen a korábban jórészt baloldali jelöltek által képviselt Észak-magyarországi térségben egy új párt, a JOBBIK erősödött meg – éppen az MSZP-vel szemben.

A 2010-es választás azt bizonyítja, hogy a korábbi voksoláson baloldali jelölt által elnyert kerületben is győzhet vagy megerősödhet jobboldali jelölt, más választások pedig azt, hogy az egyéni választókerületi eredmények alapján baloldali párt is szerezhette volna stabil kormánytöbbséget, minimális szavazatkülönbséggel. A 2014-es választási erőviszonyok ismerete nélkül nem jelenthető ki, hogy kizárólag a választókerületi beosztás miatt a hivatalban lévő kormány nem váltható le. Itt ismét fel kell hívnunk a figyelmet az egyéni választókerületi jelöltek személyes imázsának hatásaira. A választókerületek ugyanis nem az egyes pártok által kizárólagosan lefedett területek – leginkább arról van szó, hogy az egyes választók, illetőleg a választók közösségei számára bizonyos (ciklusonként sok esetben eltérő párthoz tartozó) jelöltek hitelesebben képviselik a választókerület sajátos érdekein keresztül a nemzet egészének érdekeit.

Amennyiben a választók felelősségre kívánják vonni a mindenkori kormányt, mert úgy ítélik meg, hogy a kormányzati politika nem jó irányban változtatta az ország ügyeit, minden lehetőség adott arra, hogy az általános és egyenlő választójog keretein belül, közvetlen és titkos szavazással egy új, erős kormánnyal váltsák le a hivatalban levőt. Ennek megfelelően az új választási rendszer megítélése nem demokrácia-kérdés, hanem technikai kérdés, a kormánypárti javaslat pedig egy hosszútávon is működőképes, a kormányzati stabilitást közvetlenül elősegítő demokratikus választási rendszert alakít ki.